

למעשה

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

רגע של תפילה מעומק הלב – וכוחה של הודאה

הרב שמשון דוד פינקוס (התורה וקנינה עמי קעב) בחז"ל רואים, שלתפילה יש את אותה תכונה שיש ללימוד התורה. במעשה עם מנשה מלך יהודה מתגלה מה מונח בתוך רגע אחד שאדם ש שוטח את לבו לפני הקב"ה.

כרי להבין את הרקע, באיזה בית גדול וקדוש גדל מנשה, נתבונן מעט במאמר חז"ל המתאר את גדולת חזקתו אבי מנשה.

"שקר החן" זה דורו של משה, והבל היופי" זה דורו של יהושע, "יראת ה' היא תהלה" זה דורו של חזקיהו (סנהדרין כ ע"א).

וזה"ל מתארים לנו (שם צד ע"ב) את מעשיו הכבירים של חזקיהו: "וחבל עול מפני שמן, אמר רבי יצחק נפחא: חובל עול של סחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי נכסיות ובבתי מדרשות. מה עשה? נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: 'כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו! בדקו מידן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מנגת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאות בהלכות טומאה וטהרה". חזקיהו בתוקף היותו מלך, חוקק חוק שהמתבטל מלימוד התורה ייהרג בחרב!

והנה בתחילה סבור היה חזקיהו שהוא אינו מחוייב לשאת אשה, אולם עם הקב"ה לא הסכים עמו, וכך מסופר בגמ' (ברכות י ע"א): "מה עשה הקב"ה? הביא יסורים על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו: 'לך ובקר את החולה, שנאמר 'בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו לישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה' וגו', ומאי 'כי מת אתה ולא תחיה? 'מת אתה' - בעולם הזה, ולא תחיה' - לעולם הבא. אמר ליה: 'מאי כולי האי? אמר ליה: 'משום דלא עסקת בפריה ורביה' ? אמר ליה: 'משום הדואא לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בלין דנין מעלי'. אמר ליה: 'בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא' - לעביר'. אמר ליה: 'השתא א חב לי ברכתך, אפשר דגרמא וכוונא דירי ויריך נפקי מנאי בנין דמעלו".

ואכן חזקיהו המלך נשא את בתו של ישעיהו הנביא לאשה, וממנה נולדו לו שני בנים - רבשקה ומנשה. ומסופר בחז"ל (ברכות שם לפי גירסת הע"ג), כי פעם אחת בהיותם ילדים קטנים, הרכיבם חזקיהו אביהם על כתפיו ושמע את שניהם מדברים, ואחד אמר לשני: "ראש זה [של חזקיהו] שהתן רואה, מתאים להקטירו לעבודה וזה". כששמע זאת חזקיהו וימד השליש ארצה. אחד מהם - רבשקה - מת, ומנשה נותר בחיים.

שגדל מנשה ונעשה מלך על ישראל, הוא נהג כאביו, אך לכיוון ההפוך בדיוק: הוא הרג את ישעיה הנביא - סבו - ומילא את כל ירושלים בדמו. רשעותו היתה כה גדולה עד אשר מביאי בדברי רש"י בשה"ש (ה, ח), שאף אם היו כלל ישראל באותה תקופה עושים תשובה, לא היתה מתבטלת גזירת החורבן, התשובה היתה רק מועילה שכשהיה נבנה ביהמ"ק שנית, שוב לא היה נחרב לעולם, וז"ל רש"י שם: "אבקשתיו ולא מצאתיו" - ואם תאמר, והלא ירמיה עומד ומתנבא בימי חזקיהו ועדקתו 'שובו אלי ואשובה אליכם' לא לבטל את הגזירה, אלא להקל הפורענות ולהכין מן הגולה לנטוע מאין נטישה ולבנות מאין הורס".

והנה למרות הכל, מצוי בחז"ל (רוח רבה ה, י) תיאור מופלא של מנשה המלך כשנבנה ביהמ"ק שנית, שוב לא היה נחרב לעולם, וז"ל: "אשר וילכו את מנשה בחושים", אמר ר' אבא בר כהנא: עשו לו מולה של נחושתי והיו מסיקין האור מתחתיו והיה צוח: 'צלם פלך צלם פלך שובני, כיון שראה שלא הועילוהו כלום, אמר: 'כבוד הייתי שהיה אבא מקרא אותי' בצר לך וצומצוק וגו' כי איל רחום ה' אלוקיך, אלא צוח ליה, 'אי עני טב ואי לא עני טב ואי לא עני טב הוה הא כולה היא כל אפיא שוין', באותה שעה עמדו מלאכי השרת וסתמו כל החלונות של מעלה, ואמרו לפניו: 'רבונו העולם, אדם שהניח צלם בחיכל אתה מקבלו בתשובה?!' אמר להם: 'אם איני מקבלו בתשובה הריני נוטל פתח בפני כל בעלי תשובה'. מה עשה הקב"ה? חתר לו חתירה מתחת כסא כבודו ממקום שאין מלאך יכול לשלוט, הה"ד 'זיתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחתיו' ומכאן שם שמשוה אף חזר לירושלים.

והדברים לכאורה מפליאים עד מאוד. הרי חז"ל הקדושים לא השמיעונו טענות של שוטים. מהו, אפוא, פשר טענת מנשה כלפי הקב"ה: "אם אתה עונה לי מוטב, ואם לאו, סימן שאתה, ח"ו, ככל אותם ע"ז אחרות שבעולם!?! וראי שכל אותן ע"ז שלהן הוא עבד במשך כל ימי חייו, החריב עבורן את ביהמ"ק ואף הרג את ישעיה הנביא, ושהיה מן הראוי, אפוא, שבעת כזאת ישמיעוהו מצרותו, אם בכל אופן הן אינן נענות לו סימן שהן לא שוות מאומה. אך הקב"ה, ששמע המלך במשך כל ימי חייו מר בו ופעל נגד רצונו, הרג את נביאו, הרג את כל לומדי התורה הק', גרם לחורבן ביהמ"ק, ואף עתה בעומדו בתפילה, מוכיח הוא את שמו של כל הע"ז שבעולם, ורק שם שמים לא נזכר בתפילתו, וכשבכל אופן כבר פונה אליו ית', הוא עושה זאת בחופזה ורואה, וכי עלה בדעתו שהקב"ה יענה לו וישמע תפילתו, ולא עוד, אלא שאם לא יענה לו סימן שהוא אינו אלא כשאר ע"ז שבעולם? ! ממש פלאים פלאים!

אמנם לאמיתו של דבר מנשה המלך אמר דבר נפלא. "רבש"ע - כך הוא אמר - הנני פונה אליך בבקשה שתעשה עמי חסד ותחון אותי כמו שנענית למשה רבנו. ואם תאמר שאינו כה מרושע ושפל, שלפני לא קיים אותו חסד, מנצא, אפוא, כי להסדיר ולהחזיק יש נבול מסוים, ואם כן, זה לא אותו רבש"ע שאני מכיר. אותי ליבדו 'כי א-ל רחום ה' אלוקיך' (דברים ד, לא) - חסדיו יתברך הם ללא נבול וללא תכלית, וכיוון שכך עליך לקבל אפילו תשובת אדם רשע כמוני!"

מנשה המלך אכן צדק בדבריו אלו, ותגובת הקב"ה עליהם היתה: "אם איני מקבלו בתשובה הריני נוטל פתח בפני כל בעלי תשובה", מאחר ואם אכן ישנו נבול מסוים לחסדי הבורא ית', וכשמגיע אדם לדרגה מסוימת ברשעותו ננעלים בפניו שערי התשובה, הרי שכל יהודי יאמר לעצמו: "אף אם איני רשע כמנשה, אך יתכן שגם אני כבר עברתי את אותו נבול", ויתייאש מלישבו בתשובה.

לכן הוכיח לנו הקב"ה דווקא אצל מנשה - הרשע הגדול ביותר שהיה מעולם, שאף לגבי קיימת האפשרות לשוב אל בוראו בתשובה שלימה, - כדי שלעולם לא יהיה מצב שבו יהודי יזעק בתפילה אל הקב"ה והקב"ה לא יהיה קרוב אליו וישמע ברצון את תפילתו (ועי' בספרנו שערים בתפלה, קריאה א, אות 1).

והנה הבה נתבונן: כמה זמן לקח למנשה להתפלל את תפילתו? אמנם לא הייתי שם, אבל ברור שהתפילה לא נמשכה זמן רב, כי אחרת הוא כבר היה מבושל... מדובר כאן על רגע אחד של תפילה מעומק הלב! ומה הוא תפס בשניה הנו? החמים והסדירים אין סופיים. זוהי התכונה של תורה, וזוהי גם התכונה של תפילה. מצד אחד אנו 'קבלינו' - יש לנו שאיפה לחיים, ללמוד מסכתות ולעשות 'שטיינען'. אך מצד שני עלינו להכיר בערכו של כל רגע של תורה ותפילה! כ"ע"ד הרב פינקוס זצ"ל.

המשך בעמוד הבא

הרב עובדיה דהן שליט"א

י"ד המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות -
"בית יוסף" קרית פוניבז'

למה אוכלים מאכלי חלב בשבועות

אכילת מאכלי חלב נהגו בני ישראל לאכול בשבועות יום קבלת התורה מאכלי חלב. טעמים רבים נאמרו בה

בתאריך זה סירב משה רבנו לינק מנכריות כמבואר בגמ' סוטה י"ב שלפי רבי אחא בר הנינא היום בו הוכנס משה רבנו לתביה והושלך ליאור עד שהוציאה אותו בתיה בת פרעה, היה ששה בסיון, ואמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקח ביום זה, וכדי להזכיר זכותו של משה רבנו שלא אכל חלב נכרית, אנו אוכלים מאכלי חלב. (ספר מטעמים)

לכל ילד קטן אסור לינק חלב מנכרית כי יש סיכוי שיגדל ויגיע למדרגה שידבר עם השכינה

ויש להוסיף על זה שהלימוד הוא יותר גדול ותאמר אהותו אל בת פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ודייקינן שמרים ביקשה מבת פרעה להביא אשה מינקת דוקא מן העבריות, ומאי שנא מעבריות, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצרייות כולן ולא הסכים לינק, משום שאמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא והיינו דכתיב את מי יורה דעה? וגו' למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, ופירושו את מי הקב"ה ילמד תורה, לגמוליה מחלב ולעתיקי משדים למי שגמל והפרישי עצמו מחלב טמא שלא ינק משדים טמאים, וזוה לומדים שאין השכינה מדברת עם מי שיונק מאשה טמאה, ולכן הקב"ה לא רצה שמשמה יינק מן המצרייות כיון שהיה עתיד לדבר עמו.

הרמ"א פסק (יו"ד פא, ז): "חלב מצרית כחלב ישראל, ומכל מקום לא יניקו תינוק מן המצרית, אם אפשר בישראלית, שהחלב עובדת כוכבים מטמא את הלב ומוליד לו טבע רע. והאחרונים כתבו שמקור הדבר הוא ממושה רבנו שסרב לינוק מן המצרייות, משום שהיה עתיד לדבר עם השכינה.

ולכאורה תמוה, הרי כאן מפורש הטעם שלא ינק מהן משום שעתיד לדבר עם השכינה, ואם כן, איך אפשר ללמוד מכאן הלכה למעשה לגבי כל אחד ואחד? וכי כל אחד עתיד לדבר עם השכינה?

אלא שמכאן למד רבי יעקב קמניצקי זצ"ל לימוד גדול בענין חינוך הילדים: לכל ילד קטן יש סיכוי לגדול ולהגיע לדרגה של דיבור עם השכינה (וכמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה ה, ב): כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבנו). על כן, כל צורת חינוכו של הילד צריכה להיעשות במדרגה כזו שתתאים למי שעתיד לדבר עם השכינה. ולא שמענו שיש חשש כזה באדם גדול אלא מפני שהכל הולך אחר הראשית ולפי"ז מובן יותר מה הענין המיוחד שיש בחג השבועות לאכול מאכלי חלב ללמדנו את היסוד הזה שכל אחד יכול לגדול.

מזל טוב לילדינו העומד לעומד בלב ובנפש הרב עובדיה דהן שליט"א לרגל אירוסיו בנו

החיידוש שבתשובת מנשה

וכן ראינו במנשה שאמרו חז"ל (ילקוט"ש מלכים ב' כא') וכי תעלה על דעתך שחזקיהו מלך יהודה לכל העולם למד תורה ולמנשה בנו לא למד אלא מכל מורח שטרח בו וכל עמל שעמל בו לא החזירוהו למוטב אלא יסורים שני' וידבר אל מנשה וילכדו את מנשה בחיים וכתבו כהצר לו חלה את פני אלוקיו וינגע מאוד הא למדת שחביבין יסורין מאי ויאסרוהו בנחשתיים עשה לו כמין מולי'אר של נחשת ועשה אותו נקבים נקבים ונתנהו לתוכה והתחילו מסקיין תחתיו ופיון שראה צרתו צרה לא הניח עבודת אלילים בעולם שלא הזכירה צלמא פלן איתי שייבין וכיון שלא הועיל לו כלום אמר וזכור אני שהיה אבי מקרא הפסוק הוה בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה ושבת עד ד' אלוהיך הרי אני קורא אותו אם יענני מוטב ואם לאו כל אפי'א שוין והיו מלאכי השרת סותמין החלונות של רקיע שלא תעלה תפילתו לפני המקום ואומרים לפניו רבון העולמים אדם שהעמיד צלם בהיכל כלום יש בו תשובה א"ל הקב"ה אם איני מקבלו בתשובה הרי הדלת נעול בפני כל בעלי תשובה מה עשה הקב"ה חתר לו כמין חתייה אחת תחת כסא הכבוד שלו ושמע תחינתו עיי"ש

איך הקב"ה מגדיר את תשובתו של מנשה בתנאי שיצילוהו לכניעה

והדברים צ"ב מה טענת הקב"ה שאם אינו מקבלו בתשובה הריני נועל דלת בפני כל בעלי תשובה הלזה בעל תשובה יקרא הרי גם בשעה שהוא כבר מסכים לקרוא אל ד' הוא עושה תנאי שאם הקב"ה לא יענה אותו או ח"ו כל אפי'א שוין ואין לך כפירה גדולה מזו ומדוע זה נכלל בגדר בעל תשובה והיו המלאכים צריכים לענות שבאי קבלתו את מנשה לא סוגרים דלתות תשובה כי כאשר יבואו בעלי תשובה כמו יקום איש צרורות ויוסף משי'א ור' אלעזר בן דורדי'א וכדו' שהם בע"ת אמיתיים בודאי שהקב"ה יקבלם אבל מנשה לא עשה כאן תשובה ועוד הלזה יקרא ויכנע מאוד איה הכניעה ואיה המאודיות שבה ועוד צ"ב מה כונתם במה שמענו אדם שהעמיד צלם בהיכל כלום תקנה יש לו הרי תשובה יש לכל העבירות וגם למעמיד צלם בהיכל יש תשובה

ועוד שמצינו במדרש (ד"ר ב' 1) אמר רבי יהודה רבי סימון את מוצא עבודת כוכבים קרובה ורחוקה, והקדוש ברוך הוא רחוק וקרוב. כיצד עבודת כוכבים קרובה, עובד כוכבים עושה עבודת כוכבים ומעמידה בתוך ביתו אצל, הרי קרוב. ומנין שהיא רחוקה, שנאמר (ישעיהו מו, ז): אף יצעק אליו ולא יענה וגו', הרי רחוקה, והקדוש ברוך הוא רחוק וקרוב, כיצד, אמר רבי יהודה ברי' סימון מכאן ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה, הרי רחוק, וקרוב מנין, שאדם עומד ומתפלל ומהרהר בתוך לבו וקרוב הקדוש ברוך הוא לשמע את תפלתו, שנאמר (תהלים סה, ג): שמע תפלה עדיך כל בשר יבאו, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם כשיהיו אמות העולם באים להתפלל לפניך, אל תענה אותן, שאין באין אצלך בלב שלם, אלא הולכין אצל עבודת כוכבים שלהן ואינה עונה אותן, והן רואין צרתן צרה, ובאין להן אצלך, אף אתה לא תענה אותן, שנאמר (תהלים יח, מב): ישועו ואין מושיע על ה' ולא ענם, מהו ישועו, ישועו לעבודת כוכבים שלהן, ולכשיבואו אצלך, על ה' ולא ענם. אבל כשישראל קוראין אצלך, מיד שמע תפלתו, שנאמר (תהלים ד, ב): בקראי ענני אלהי צדקי, אמר לו הקדוש ברוך הוא מה אמרת בקראי ענני, חייך עד שלא תקראני אני אענה אתכם, שנאמר (ישעיהו סה, כד): טרם יקראו ואני אענה, שאין לי אמה אחרת אלא אתם, מנין, ממה שקרינן בענין כי מי גוי גדול. ומבואר שבכה"ג שהולכים קודם לע"ז וכשהיא לא עונה להם הם באים לה' אין תשובה.

מנשה בדרגתו לשוב ממה שעשה נחשב לכניעה

אלא הביאור כי יסוד התשובה הוא ההודאה ואף שבדאי התנאי שהוסיף מנשה הוא כפירה מ"מ יש כאן כניעה וביחס למצבו הקודם היה אפשר להגדירו גם כיוכנע מאוד דבמצבו הקודם הוא העמיד צלם בהיכל הדיינו שלא הכיר כלל באלוקותו יתברך משום דצלם בהיכל משמעו הוא שח"ו לא קיים בעולם הקב"ה וזוהי היתה טענת המלאכים דגם עכשיו הוא עדיין כופר והוא עדיין אותו אדם שהכניס צלם בהיכל ולא נשתנה אבל הקב"ה שהוא היחיד שמביין ענין התשובה גילה כאן שהיתה כאן כניעה משום שעד היום גם בתנאים מפליגים הוא לא היה מוכן להכנס למשא ומתן בדבר הכרה בד' וכעת אף שעשה תנאים מ"מ באם יתקיימו התנאים הוא מוכן להכיר זה נקרא בלשון הקב"ה ויכנע מאוד ולכן חתר לו חתייה וקבלו כי כל כניעה היא שלב בדרגה במעלות התשובה ומהלשון שחתר לו חתייה תחת כסא הכבוד משמע שתשובתו הגיעה עד כסא הכבוד (החלק האחרון הוא עפ"י מה שראיתי בספר עלי באר ח"א עמ' ב)

מעלת ההודאה על האמת בחז"ל מובא על מעלתם הגדולה של המודים על האמת במסכת יומא כ"ב ע"ב נאמר שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו שאול חטא חטא אחד ונלקחה ממנו המלוכה דוד חטא שני חטאים ולא נלקחה ממנו המלוכה ומדוע שאול המלך היה צדיק אבל בעת שהוכיחו שמואל הנביא על כך שלא הרג את אגג מלך עמלק כפי ציווי הקב"ה הצדיק שאול את עצמו באומרו הקמותי את דבר ה' ומשום כך ניטלה ממנו המלוכה דוד המלך חטא לפי מדרגתו אמנם נאמר על חטא בת שבע כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אבל היה בכך פגם לפי דרגתו ובכל זאת לא ניטלה ממנו המלוכה משום שכאשר בא אליו נתן הנביא והוכיחו על דבר בת שבע מיד אמר דוד המלך חטאתי ושב בתשובה שלמה יהודה אמר על תמר כלתו צדקה ממני למרות שתמר היתה מוכנה ליפול לכבשן האש כדי לא לבייש את יהודה ומשום שהודה על האמת יצא ממנו מלך המשיח היהודי על האמת אבל זה הכריח שאול באהת צ"ע מפני מה מחלו אלא שאול הציע דברי סניגורין אבל דוד לא כיסה על עצמו בדברי התנצלות בן יהוידע תירוץ זה מרומז במדרש תהלים ק' על פסוק ומודה ועווב ירוחם!

מחאה של הודאה

ולמרות שדוד היה בטבעו אדמוני כמו שמבאר הגר"א שלכן דוד באחת ולא עלתה לו מ"מ לא תירץ מאומה כותב הגר"א ז"ל (משלי כב, 1) על הפסוק חנך לנער על פי דרכו גם כי יקוין לא יסור חנוך גוי' כשהוא עוד נער ואז גם כשיקוין לא יסור והעניין כי האדם איאפשר לו לשבור דרכו, כלומר מזלו שנוגד בו, כמ"ש (שבת קנז). האי מאן דבעדק יהיה גבר צדקן כו'. וכשנולד במזל רע אז ע"ז ניתנה הבחירה ביד האדם שיוכל לאחוז במזלו לאיזה דבר שירצה להיות או צדיק או רשע או בינוני, וכמ"ש במסכת שבת האי מאן דבמאדים יהיה שופך דמים אמר רב אשי או מהולא או טבחה או ליסטים. וזכר אלו הגו' והוא לפי שמזלו מורה שיהיה שופך דמים, אך בבחירתו יוכל לבחור באלו הגו' או מהולא והוא צדיק שעושה מצות עשה, או טבחה הוא בינוני או ליסטים והוא רשע שופך דמים כמשמעו. הגר"א מוסיף ומטעים שחז"ל בחרו דוקא בשלש דוגמאות אלו, של מוהל, טבח ורוצח, כדי להמחיש לנו שלמרות שהאדם נולד במזל רע, כמו הנוגד במזל אדם מרודים שתכונתו מכריחה אותו להיות שופך דמים, יכול הוא לבחור להיות צדיק - להיות מוהל המקיים מצות עשה של ברית מילה, להיות בינוני - טבח. או להיות רשע ולהיות גנב ורוצח. והנה תכונת מזלו חייבתו להיות שופך דמים, אך הוא בחר האם להשתמש בתכונה זו להיות צדיק בינוני או רשע. ממשך הגר"א ז"ל וכתב זה שאמרו (יומא כב): שאול באחת ולא עלתה לו, דוד בשתים ועלתה לו. והעניין הוא כי בדוד נאמר (שמואל א. טו יב) והוא אדמוני והוא במאדים. ולכן טעה עליו שמואל בעת ראה קלסתר פניו. והוא העביר מדותיו בכל ואף שאלו השתים לא העביר, מכל מקום עלתה לו, כמו שאמרו (יומא כג) כל המעביר על מדותיו וכו', ודוד כבר הרבה צדק להעביר על מדותיו, משא"כ שאול שנאמר (שמואל א. יג א) בן שנה שאול כו' כבן שנה שלא טעם טעם חטא (יומא כב): והוא העביר מדתו הטובה לרע בדבר אחד ולכן אף באחד לא עלתה לו.

ושב ראיתי להגר"א א שכתב (בפרושו על משלי כב, 1) בזה הלשון: אי אפשר לאדם לשבר מזלו שנוגד בו, כמו שאמרו חז"ל (שבת קנו ע"א): האי מאן דבעדק יהיה גבר צדקן וכו'. "אלא שנתנה בחירה ביד האדם שיוכל לאחוז במזלו ולהעמידו כפי שירצה צדיק או רשע או בינוני", כמו שנאמר (משלי כב, 1): האי מאן דבמאדים, יחא שופך דמים. אמר רב אשי: או מקיז דם, או שוחט, או מוהל, או לסטים. וזכר כאן אלו השלשה, לפי מזלו מורה שיהיה שופך דמים, אך יוכל לבחר באלו הגו': או מוהל - והוא צדיק שעושה מצות עשה, או שוחט - והוא בינוני, או לסטים - והוא רשע שופך דמים. עד כאן לשונו. (מלמעשה מסעי)

"איש או אשה כי יפלא לנדוד נדר נזיר להזיר לה" (וי - ב') למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך, כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. [רש"י]. בספר "פרי הארץ" לרבי מנחם מנדל מויטבסק שואל, מדוע דוקא כל הרואה, ואם הוא לא רואה כמו עינוי אך היא מתייסרת על חטאה, האם הוא לא צריך להזיר עצמו מהיין, הלא אדרבה, מי שנוכח כמו עינוי לראות עד כמה גדול עונשה של סוטה, בודאי ירחיק עצמו מהחטא גם בלי שיעשה סיניגים לעצמו ויזיר עצמו מהיין? מוסף להקשות רבי שלום שבדרון, היכן הוא רואה? אצל הכהן בבית המקדש, ומה הוא רואה? אשה סרחה שבטנה צבתה וירכה נופלת, באופן טבעי, מחזה זה גורם לחזרה בתשובה, מדוע צריך הוא להיזנר מהיין, וכי אחרי כל מה שראה הוא צריך סיניגים? וכן קשה מה עמלק קילקל וקירר את האמבטיה אחרי שראו שכל כך נענש. המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

למה הסוטה מעדיפה למות מיתה משונה ולא מודה – הקושי להודות

אלא יבואר בהקדים משה שכתב הרב מקדש הלוי (פרשת נשא) הודאה על האמת

זירא מלאך ה' אל האשה ויאמר אליה הנה נא את עקרה ולא ילדת והרית וילדת בן (הפטרות נשא)

בפשטות אנו מבינים את הקשר בין הפרשה לבין ההפטרות, בכך ששתיהן עוסקות בניירות. בפרשה עצמה - אנו לומדים על הלכות הניירות, ואילו בהפטרות - אנו קוראים על הגזיר המפורסם ביותר, הלא הוא שמשון.

אולם מבט עמוק וחדוד יותר - דומה כי נוכל למצוא הקשר נוסף בין הפרשה להפטרות, וזאת דווקא ביחס לפרשת 'סוטה' אשר אף היא מופיעה בפרשתנו. שכן כאשר הבעל מקנא לאשתו מפלוני או מאלמוני, ומתרה בה שלא תסתור איתו, ואילו היא נסתרה עם אותו אדם באופן שעורר את חשדו של הבעל - מצוה אותו התורה להביא את משפחה לפני הדין אשר יזהיר אותה, ולאחר מכן ישקה אותה במים המרים המארים שיבחנו אם אמנם חטאה ונטמאה או שמא לא.

מאותה נקודת אל-חזור, מאותו הרגע בו התעורר חשדו של הבעל ביחס לאשתו - יכולים הדברים להתפתח בשלושה כיוונים: ישנה האפשרות הראשונה - על פיה באמת לא חטאה האשה, באופן זה, לא יגרם לה כל רע כתוצאה משתיית המים המרים, ולא זו בלבד - אלא שהיא אף עתידה לקבל פיצוי בשל הצער והבושה שנגרמו לה, וכדאיתא בגמרא (ברכות דף ל"א ע"ב) 'תניא: ונקתה ונורעה זרע, מלמד שאם היתה עקרה - נפקדת, דברי רבי ישמעאל. אמר ליה רבי עקיבא וכו', מלמד שאם היתה ולדת בצער יולדת בריחה, קצרים יולדת ארוכים, שהורים יולדת לבנים, אחד יולדת שנים. ישנה אפשרות שנייה, על יד' אמנם נטמאה האשה, ואזי המים היו מביאים למותה בביוון רב, תוך יסורים קשים. במנה היתה צבה וירכה נופלת.

ומאידך, ישנה אפשרות שלישית. האשה יכולה היתה להודות בחטאה, ובכך לחסוך מעצמה את המוות הנורא ואת הביוון הכרוך בו. הן אמנם היה נותר עליה עוון ה'ירת; אולם תשובה יכולה היתה להצילה מעונש זה, וככלל, ההגבלה היחידה שנתרה לה - היתה בדבר המשך החיים המשותפים עם בעלה בו היא בגדה. מלבד זאת - היא היתה יכולה להמשיך לחיות את חייה, למצוא לעצמה בעל אחר, להקים משפחה ולחיות חיים מאושרים.

מעתה, נשאל אם את עצמנו: איזו היא האשה שהיתה מוכנה לקבל על עצמה את העונש הנורא ולהכחיש את מעשיה? איזה הגיון ישנו בהתבוננות פומבית, ובקבלת יסורים מיותרים לחלוטין? מדוע לא תקום כל אשה ותודה לפני שתיית המים המרים?

ובכן, התשובה היא, כי למרות הפחד הגדול מפני המות הנורא הצפוי לה, למרות הידיעה הברורה כי אחריתה תהיה רעה ומרה, למרות הביונות האינדיבידואלית עלולות בחלקה - לא כל אשה היתה מסוגלת לקום ולהודות על האמת! כי הודאה על האמת - קשה מאוד, אפילו במצבים בהם מדוע האדם לתוצאות שעלולות להיות להמשך הכחשתו את המציאות!

על נקודה זו - יכולים אנו ללמוד אף מתוך ההפטרות. שכן הנה, בין מנוח לאשתו - התגלה ויכח בדבר הסיבה אשר מחמתה לא היה להם פרי בטן. מנוח טען - כי אשתו היא העקרה, ואילו האשה טענה - כי דווקא מנוח הוא העקר.

ויהי היום, ומלאך ה' התגלה אל האשה, ומסר נבואי בפיו. הוא אמר לה במילים ברורות שאינן משתמעות לשתי פנים: 'הנה נא את עקרה ולא ילדת, והרית וילדת בן'. המלאך הבהיר, כי מנוח צדק. סיבת העקרות - נעוצה באשה. אולם בו במקום הוא אף הוסיף והבטיח לאשה כי יוולד לה בן, מסר בידה הוראות בדבר אופן גידולו של הילד, וגם ציוה אותה להעביר את דבריו ולהביאם לידיעתו של מנוח אישה.

אולם כאשר סיפרה האשה לבעלה על המפגש עם מלאך האלוקים - מוצאים אנו שהיא השמיטה פרט מסויים... שכן כך נאמר בפסוק (1) 'ויאמר לי הנה הרה וילדת בן, ועתה אל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמאה כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו. כלומר: היא סיפרה לבעלה על הבשורה הנפלאה, הזכירה את הוראותיו המיוחדות של המלאך, אולם השמיטה את העובדה שהתבררה עתה למעלה מכל ספק - על פיה סיבת העקרות נעוצה דווקא בה...

ולכאורה, מדוע לא קיימה האשה את הוראותיו של המלאך במדויק, בכך שנמנעה מלספר לבעלה חלק מהפרטים שמסר בידה? התשובה היא, כפי שאמרנו להודות על האמת - זה קשה, אפילו קשה מאוד... למרות השמחה הרבה על הבשורה הטובה, למרות ההבטחה המפורשת וההתגלות הנפלאה - לא מצאה אשת מנוח בתוכי ליבה את העוון והעצומות הנפש אשר נדרשו ממנה בכדי להכריז בפני בעלה כי צדק, ולהודות על האמת שהתבררה לה זה עתה!

דוגמאות נוספות הממחישות את אותה נקודה - מוצאים אנו בנביא למכביר, אולם נזכיר רק שתיים מהן. כך לדוגמה, מוצאים אנו בתקופתו של אהאב, אדם בשם 'חיאל' - אשר החליט לבנות את יריחו, חרף אזהרתו המפורשת של יהושע שקילל ואמר (יהושע ו' כ"ו) 'וישבע יהושע בעת ההיא לאמר, ארוך האיש לפני ה' אשר יקום ויבנה את העיר הזאת את יריחו, בכבדו ייסדה ובעצירו יצב דלתיה.

ואמנם, קללתו של יהושע התקיימה במלואה, וכפי שמתאר הנביא (מלכים א' ט"ז ל"ד): 'בימי בנה חיאל בית האלי את יריחה, באבירים בכרו יסדה ובשניב צעירו הציב דלתיה, כדבר ה' אשר דבר ביד יהושע בן נון.

ואנו תוהים: היציג יכול היה חיאל להמשיך במלאכת בניית יריחו, בעוד הוא נוכח לדעת כי קללתו של יהושע הולכת ומתקיימת לנגד עיניו? כיצד יכול היה להתעלם מפטירתו של בנו הבכור - ולהמשיך הלאה עד לפטירתו בנו הקטן בעת הצבת שערי העיר? כלום לא היה בנפשו כל רגש אהבה כלפי ילדיו? כלום לא היו רחמים בליבו?

אכן התשובה היא, כפי שהקדמנו: בכדי לחזור ממלאכתו - היה על חיאל להודות באמת, ולהכריז כי טעה כאשר החליט לבנות את יריחו. ובכן, על אף הרחמים, למרות הכאב - הוא לא מצא בתוכי נפשו את הכוחות להודות על האמת ולפיקר העדיף לחפש תירוצים בלתי הגיוניים ולהסביר את פטירתם המזווה של בניו בכל דרך אחרת - מלבד זו הפשוטה והברורה על פיה פגעה בו קללת יהושע!

דוגמא נוספת, מצינו בנביא (ירמיה פרק כ"ח), שם מסופר על נבואתו של חנניה נביא השקר, אשר התנבא כי יישבור ה' את עול מלך בבל בעוד שנתיים ימים, ישיב את כלי המקדש ירושלימה, ואף את ימיה מלך יהודה שיצא לגלות. במסגרת נבואתו - שבר חנניה את עול העץ שהניח ירמיה על כתפיו, בכדי להמחיש את נבואתו הסותרת את נבואת ירמיה אשר באה לידי ביטוי בעול העץ אשר נשא על כתפיו בדבר ה'.

מובן שכל העם שמחו שמחה רבה לשמע נבואתו המעודדת של חנניה, אולם ירמיה ידע כי אין בה שמץ של אמת. בשם ה' הוא נשלח לומר לחנניה: 'כה אמר ה' מוטט עין שברת ועשית תחתיהן מטות ברזל וכו' ויאמר ירמיה הנביא אל חנניה הנביא שם נא חנניה לא שלחך ה', ואתה הבסתחת את העם הזה על שקר. לכן כה אמר ה' הנני משלחך מעל פני האדמה, השנה אתה מת כי סרה דברת אל ה', וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחדש השביעי.

וכאן שואלים חז"ל (ירושלמי סנהדרין דף נ"ו ע"ב) קושיה עצומה. שכן אם אמנם מת חנניה בחדש השביעי - הרי שלא היה הדבר באותה שנה אלא בשנה הבאה אחריה, שהרי ראש השנה חל בתחילת החדש השביעי - ומפירד בין השנה בה התנבא ירמיהו על חנניה לבין צאת הגזירה אל הפועל! נמצא איפוא, שנבואתו של ירמיה לא התקיימה בחנניה, וכיצד נוכל להבין את הדברים? אכן מנאריים חז"ל, כי לאמתו של דבר חנניה - נפטר עוד לפני ראש השנה, אלא שהוא ציוה את בניו בטרם מותו כי יסתירו את דבר מותו עד לאחר ראש השנה, וזאת בכדי להכחיש את נבואתו של ירמיהו!

ושוב אנו תוהים: היציג? אידך מלאו ליבו של חנניה לעשות זאת? הלא הוא עצמו בודאי ידע כי נביא שקר הוא, וכי ירמיהו היו נביא האמת! הוא הלא גם ידע כי הקללה עתידה לפגוע בו, וכי הוא מועד ליתן דין וחשבון על מעשיו בפני הקדוש ברוך הוא! כלום לא היה בליבו אפילו שמץ של יראת שמים? האם הוא לא התיירא מפני העונש שיקבל בעולם הבא אליו הוא הולך זה עתה - בגן המעשה אשר הוא עושה בטרם עזב את העולם?

אנן שוב, עומדים אנו על אותה נקודה עצמה: האדם עלול לעשות הכל, אבל ממש הכל - ובלבד שלא יצטרך להודות על האמת! למרות שחנניה ידע כי סופו קרב ובא - הוא עדיין לא היה מסוגל להודות באמת, והעדיף להפטר מן העולם תוך הכחשת האמת הברורה בה הכיר בודאי!

ומאידך, לפנינו דוגמא הפוכה, דוגמא להודאה באמת - אשר זיכתה את בעליה בזכות עצומה. מדוגמא זו יכולים אנו ללמוד עד כמה משתלמת ההודאה על האמת - גם במקום בו כרוכה היא באי-נעימות.

המדובר במעשה עכן, אשר מעל בחרם בתקופת כיבוש הארץ על ידי יהושע בן נון, ולקח לעצמו מן השלל בניגוד לציוויו של הקדוש ברוך הוא - כאשר כתוצאה מכך נפלו שלושים וששה מבני ישראל במלחמת העי, הלא היא העיר הבאה אשר נכבשה על ידי בני ישראל, וזאת על אף שאמורים היו בני ישראל לירש את הארץ מכלי קרבנות כלל.

שכן הנה נאמר בפסוק (יהושע ז' ט"ו) 'ויאמר יהושע אל עכן בני שים נא כבוד לה' אלקי ישראל ותן לו תודה, והגד נא לי מה עשית אל תכחד ממני, ואמנם, עכן נענה לבקשתו של יהושע והודה על מעשיו פרהסיא נגד כל ישראל.

ועתה, נתבונן על הרווח הגדול שהרוויח עכן מהודאתו זו! שכן נאמר בפסוק (יהושע ז' כ"ה) 'ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך ה' ביום הזה, ודרשו חז"ל (סנהדרין דף מ"ג ע"ב) 'יעכרך ה' ביום הזה - ביום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא, והיינו שזכה עכן שנתכפר לו חטאו וחזיו הנצחיים לעולם שכולו טוב ניתנו לו לשלל!

ללמדנו, עד כמה גדולה התועלת שיכול אדם להפיק מהודאה על האמת, ועד כמה גדולה השפלות אליה הוא עלול להביא את עצמו אם אינו קונה בעצמו את המידה הנפלאה הזו. עכ"ד הרב מקדש הלוי.

ולפי"ז יבואר שהאדם למד מאישה זו עד כמה כח הרוע של לשקר ועד כמה קשה להודות ואפי' במחיר של חיו ולכן יזיר עצמו מן היין

הרב חיים בן חמו שליט"א

הג מתן תורה

יום מתן תורה היווה נקודת מפנה ליקום כולו, אפשר לומר שהעולם שלאחר מתן תורה אינו אותו עולם שלפני מתן תורה, אמנם השמש ממשיכה לזרוח, והצמחים ממשיכים לצמוח, כך גם כל חוקי הטבע שנקבעו ע"י הבורא בששת ימי בראשית ממשיכים את מסלולם כהרגלם, אך עם זאת מתן התורה שינה את פני העולם בכך שהתורה הפכה להיות מרכז העולם, ועל פיה יישק דבר על כל המשתמע מכך.

המדרש (שמור"ר כט-ט) אר' אבהו אר' יוחנן, כשנתן הקב"ה את התורה, ציפור לא צייץ, עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש, גלי הים נדמו, וכך כל איתני הטבע דממו כדי להראות שהקב"ה והתורה למעלה מהזמן ולמעלה מהמקום, תופעה שהייתה גם בבית המקדש כפי שאמרו חז"ל "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש" ללמדנו שלא שלטו בו חוקי הטבע.

עצירת עולם זו יש בה יותר מרמז על כך שהעולם נכנס לעידן חדש, והוא אינו כתמול שלשום, עולם בו עם ישראל הופך להיות העם הנבחר, וכך נאמ' (שמות יט-ה) "והייתם לי עם סגולה מכל העמים, כי לי כל הארץ" אמנם האמונה והנאמנות לקב"ה החלה עוד בימיו של אב האומה אברהם אבינו, אבל אז החלה תקופת ההתקוות אבל את התואר "עם ה'" זכו עם ישראל לקבל רק במתן תורה, ועל כך אומר הפסוק (דברים כז-ט) "היום הזה נהיית לעם לה' אלוהיך".

והנה כל ההתגלויות שאירעו במצרים וכן קריעת ים סוף, היו הכנה לקראת המעמד המיוחד והמופלא שלא היה ולא יהיה כדוגמתו בעולם, מעמד בו נשקו השמים לארץ, והבורא דיבר בצורה ישירה עם נתניו, מעמד שהעם ציפה לו בדריכות רבה וספרו בשקיקה את הימים, והכינו את עצמם למעמד הגדול והנורא.

המהר"ל סבור שבחירת עם ישראל ע"י הקב"ה להיות לו לעם סגולה מכל העמים אינה נתפסת מבחינה הגיונית, ואהבה ה' לעמו היא רק מפני שכך רצתה חוכמתו יתברך בלבד, גם התורה לא מצביעה על איזה שהוא נימוק, כי אם הייתה איזה שהיא סיבה הרי שזה יחשב כאהבה תלויה בדבר, וכאשר בטל הדבר בטילה האהבה, ולכן אהבה זו היא אהבה נצחית שלא תבוטל לעולם.

ואהבה זו התחילה עוד אצל אברהם אבינו, שהרי בתורה לא כתוב על צדקותו של אברהם אבינו לפני שהקב"ה נגלה אליו ולא כלום, וההכרות שלנו עם אברהם החלה עם הצינון של "לך לך מארצך וממולדתך אל הארץ אשר אראך" וכן כל הניסיונות שהיו לאברהם היו לאחר שהקב"ה נגלה אליו, הרי שהחיבור אל אברהם גם היה באותה בחינה של אהבה שאינה תלויה בדבר, ולכן היא לא בטלה לעולם.

להבנת העניין נשתמש בדוגמא, דיין הכותב פסק דין ומפרט ומנמק מה הוביל אותו לפסק זה, לו יצויר שייבוא חכם אחר וימצא סדקים וחוסר וודאות או סתירות בראיות שהובילו לפסק זה הרי שהפסק עשוי להשתנות, אבל אם הפסק לא מנומק אלא חלוט, בבחינת כזה ראה וקדש, הרי שאי אפשר לפרוך או לשנות אותו.

ולכן בברכת התורה אנו מברכים ומודים לקב"ה "אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו" אנו מודים לא רק על התורה אלא גם על כך שבחר בנו, וכן אנו אומרים בתפילת החגים "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו".....

מה באמת השוני המהותי בין מה שהיה עד למתן תורה, לבין מה שהיה לאחר מתן תורה?

אמנם נכון שמתן תורה משמעותו זה נתינת תרי"ג המצוות, מצוות המחייבות את עם ישראל לשנות את אורחות חייהם ולהתאימם לתורה, אולם הבנה זו הינה הבנה שטחית מפני שלפי השקפת התורה חיי היהודי הינם שונים בתכלית ממי שאינו בן ברית, תפקידו של כל יהודי לאחר מתן תורה לצקת תוכן רוחני בכל פעולה בחייו, החל מהפעולה הפשוטה של נעילת נעליים, וכלה במסירות נפש כדברי רבי עקיבא שביאר "בכל נפשך" אפילו נוטל את נפשך, וכאמרתו המפורסמת של הרבי מקוצק על הפסוק (תהלים קטו-טז) "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" שביאר השמים שמים לה' - והארץ ניתנה לבני אדם על מנת שיעשו מהם שמים, כלומר בכל מעשה גשמי תפקיד האדם להכניס בו סממן של קדושה ובכך לקדש את החומר.

בוה נוכל להבין את העובדה שחג מתן תורה הוא החג היחיד מן חגי התורה שאין לו תאריך קבוע, התורה קושרת אותו לחג הפסח, בכך שעלינו לספור 49 ימים ממוצאי החג הראשון של פסח וביום החמישים הוא חג השבועות, ובזמן שהיו מקדשים את החודש על פי הראייה, פעמים שיצא חג השבועות ביום ה' בסיוון (כאשר חודש ניסן ואייר מלאים) פעמים ב-ו' בסיוון (כאשר חודש ניסן מלא ואייר חסר), ופעמים ב-ז' בסיוון (כאשר חודש ניסן ואייר חסרים) והדבר תמוה, דווקא בחג בו התהווה עם ישראל אין תאריך קבוע? ובפרט שאנו יודעים שכל חג טומן בחובו את מאפייני החג, ולכן יש חשיבות לחגוג את החג בעתו ובזמנו ללא כל שינוי, אלא כאמור שהחג לא תלוי בזמן אלא באדם ובהכנתו האישית לקבלת התורה ולהטמעתה במסכת חייו.

פרט נוסף חשוב שמבליט את השינוי במהותו של חג מתן תורה יבואר על פי הגמ' (פסחים סח:): האומרת "הכל מודים בעצרת (שבועות) דבעינן נמי לכם" פירוש שגם מי שמתענג מתענית, חייב לענג את החג באכילה, והסיבה מפני שניתנה בו תורה, ופרש"י להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה בו תורה, ומאמר זה מעורר תמיהה שכן מעלת התורה היא מעלה רוחנית ומן הראוי היה שביום זה דווקא נעסוק בעניינים רוחניים ופחות בענייני הגוף? אלא היסוד מקופל בויכוח שהיה בין משה למלאכים בשעה שעלה לשמים להוריד את התורה, המלאכים שאלו מה לילוד אישה בנינו? וכו' וכאשר נדע להם שהוא בא לקבל את התורה הם התנגדו ואמרו לקב"ה תנה הודך על השמים, ומשה השיב להם כי מטרת התורה מתאימה רק לאדם מאחר והיא אמורה לרוםם ולהביא את האדם אל השלמות, כי התורה היא התבלין ליצרים שיש לאדם, והיא זו שמובילה אותו אל השלמות, כמו שכתוב ה' עוז (שהיא התורה) לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום" כי ע"י התורה יוכל האדם להגיע אל השלום והשלמות המוחלטת, ועל כך הודו המלאכים.

לכן אנו מציינים את שמחתנו ביום זה לדעת הכל ע"י אכילה להורות שאין כל סתירה בין הנאת הגוף, להתעלות הנשמה, כאשר על האדם לנצל את כל כוחותיו הרוחניים והגשמיים למען אותה מטרה, והיא לעבוד ה' בלבב שלם.

יהי רצון שנוכח יחד עם בית ישראל לקבל את התורה בכלל ובפרט אמן.

התודה והברכה **למעשה הדתית אשדוד** על עזרתם האדיבה בהוצאת ספר 'למעשה על מגילת אסתר מהדו"ב' והכל בכדי להגדיל תורה ולהאדירה ולעומד בראשה הרב **עובדיה דהן שליט"א** שנדע בניעם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו וכן **לרב חיים בן חמו שליט"א** ראש כולל מושב עצמם מנהל מחלקת תרבות תורנית שנודע בניעם הליכותיו ומידותיו ואהבת התורה שיוקדת בליבו ..

להשיג את הספר ולתגובות על המאמר לפנחס **רזיב 0583271323** או בדוא"ל **p0583271323@gmail.com**